

ГЛОБА
Ольга Федорівна,
канд. іст. наук, доцент кафедри географії і
методики навчання природничим
дисциплінам ДВНЗ «Переяслав-
Хмельницький державний педагогічний
університет імені Григорія Сковороди»
(м. Переяслав-Хмельницький)

УЧЕНІ-ПРИРОДОЗНАВЦІ КИЇВЩИНИ

У статті висвітлені біографічні дані, наукова та організаційна діяльність учених-природознавців Київщини.

В статье даны биографические данные, научная и организационная деятельность ученых-естествоиспытателей Киевской области.

The biography information's of scientists naturalists of Kyiv Region, science and organized activities in this article have showed.

Постановка проблеми. Період з XVIII до XX століття історії біологічної та аграрної науки і освіти як на терені України в цілому, так і її окремих регіонів, зокрема Київщини, до цього часу досліджений недостатньо. Відсутні монографічні, довідково-бібліографічні, біографічні видання, навчальні посібники, які всебічно висвітлювали б дану проблему.

Нинішньому студентству Київщини, зважаючи на розвиток науки і освіти, зокрема Болонської концепції розвитку освіти, необхідне більш уважне і систематичне висвітлення природознавчих регіональних досліджень життєвого шляху і наукового доробку її визначних постатей. Виходячи з вище сказаного, автор ставить за мету комплексну систематизацію діяльності вчених-природознавців Київщини і висвітлення біографічного матеріалу, введення у науковий обіг даних про наукові досягнення регіону.

Аналіз останніх публікацій. На теперішній час існує низка наукових праць визнаних фахівців з історії науки і техніки в Україні з історико-біографічних та науково-бібліографічних досліджень. Цій проблематиці приділяють увагу

В.А. Вергунов, О.Я. Пилипчук, Є.В. Борейко (Київський екологічний центр досліджує історію природоохоронного руху та його діячів в Україні, зокрема на Київщині), Д.М. Голда. Крім того важливими для історії природознавчих наук є праці Б.М. Мазурмовича, О.П. Маркевича. Серед зарубіжних учених, які мають наукові публікації з даної проблематики, зокрема історії екології та заповідної справи в Україні, слід згадати Д. Уайнера.

Виклад основного матеріалу. В основу запропонованої публікації покладена концепція підвищення рівня науково-освітньої діяльності, популяризації природознавчих знань, знань з історії науки і освіти Київщини. Опрацьовуючи літературні джерела, можна назвати вчених, наукова діяльність яких пов'язана з Київщиною та вчених, які народилися на Київщині і працювали в науково-дослідних установах, освітніх закладах цього регіону.

Фіни Володимир Васильович (справжнє ім'я Володимир Вільгельмович) (1.05 1878 – 13.10 1957) – радянський ботанік та ембріолог народився в Києві. У 1901 році закінчив Київський університет. У цьому ж університеті працював протягом 1903 – 1941 (з 1927 – професор) і одночасно в Київському сільськогосподарському інституті (1922 – 1930), в 1944 – 1951 рр. – професор Житомирського сільськогосподарського інституту.

Основні наукові дослідження вченого присвячені розробці різних питань у галузі порівняльної ембріології квіткових рослин. Ним вперше встановлено (1912, на ваточнику), що чоловічі гамети покритонасінних рослин (спермії) є клітинами з ядром і плазмою, а не голими ядрами, як вважали до цього. Учений своє відкриття підтвердив дослідженням 250 видів, що належать до 70 родин. Ним опубліковано ці відомості в 1925 році англійською мовою, та в 1928 році – російською мовою. Учений проводив каріо- і тератологічні дослідження квітки цукрового буряка, отриманої в результаті інцухту. Вивчав флору ряду районів України, Криму, Кавказу, середньої Росії, Польщі та Прибалтики [1, с. 654; 2].

Зражевський Андрій Іларіонович [3, с. 178] народився у 1902 році в с. Пологи-Яненки Переяслав-Хмельницького р-ну Київської області в сім'ї селянина. У 1926 р. закінчив Білоцерківський, а у 1929 р. – Київський

сільськогосподарські інститути. З 1935 р. працював доцентом Київського сільськогосподарського інституту. З 1962 р. – професор, обіймав посаду завідувача кафедри ґрунтознавства Української сільськогосподарської академії.

У 1957 р. захистив дисертацію на здобуття вченого ступеня доктора біологічних наук на тему «Дошові черви, як фактор родючості лісових ґрунтів». Звання професора йому присвоєно у 1961 р.

Учений читав курс «Ґрунтознавство». Підготував сім кандидатів наук.

Розробляв питання взаємозв'язків між рослинністю і ґрунтовою фауною та мікрофлорою.

Нагороджений медаллю «За трудову доблесть» та ін.

Зражевський Андрій Іларіонович має понад 80 друкованих праць. Основні з них: «Агротехнические мероприятия по борьбе с обыкновенным свекловичным долгоносиком» (К., 1951); «Дождевые черви, как фактор плодородия лесных почв» (К., 1957).

Моділевський Яків Самуїлович (28.01.1883 – 8.03.1968) – радянський цитолог і ембріолог рослин, історик науки, член-кореспондент АН УРСР з 1939 року. Народився в м. Києві. Я.С. Моділевський закінчив природниче відділення Мюнхенського (1907) і фізико-математичне відділення Київського (1908) університетів. Був учнем С.Г. Навашина. З 1922 року працював у системі АН УРСР, у 1931 – 1938 – директор цього інституту, одночасно в 1937 – 1941 і 1946 – 1949 викладав у Київському університеті і Київському педагогічному інституті (читав курси морфології, анатомії, цитології і ембріології рослин).

Основні наукові роботи присвячені ембріології і цитології рослин. Я.С. Моділевський вивчав розвиток гаметофітів, процеси запилення і запліднення, формування зародка і ендосперму, апоміксіс, поліембріонію. Провів роботи з цитоембріології хлібних злаків і гетеростильних рослин, у тому числі гречки. Розробив питання віддаленої гібридизації та поліплодії покритонасінних рослин. Експериментально вивчав схрещування диплоїдних та тетраплоїдних форм багатьох культурних рослин. Я.С. Моділевський є автором робіт з історії науки, у тому числі з історії розвитку вітчизняної ембріології

вищих рослин [1, с. 426], [4].

Топачевський Олександр Вікторович (13.03.1897 – 1.12.1975) – радянський ботанік та гідробіолог, академік АН УРСР з 1972 року. Народився на хуторі Бобрівка Київської області. У 1930 році закінчив Київський інститут народної освіти. З 1932 року по 1952 рік працював в Інституті ботаніки АН УРСР, був директором Інституту гідробіології АН УРСР з 1959 по 1973 рік. З 1935 року працював у Київському університеті (з 1959 – професор).

Його основні наукові роботи присвячені морфології, систематиці і філогенії водоростей, а також санітарній та гідробіології. Учений вивчав видовий склад діатомових водоростей Дніпра (запропонував нову систематику) та альгофлору водойм західної частини Українського Полісся. Топачевський виступав з критикою джгутикової теорії походження водоростей. Він сформулював ідею первинності амебоїдних форм. Проводив дослідження з гідробіологічного режиму штучних водойм, їхнього санітарного стану, якості води в зв'язку з її цвітінням.

А.В. Топачевський був віце-президентом Всесоюзного біологічного товариства та головою його Українського відділення [1, с. 625; 5].

Кириченко Федір Григорович (н. 2.03.1904) – радянський селекціонер рослин, академік ВАСГНІЛ (з 1956). Народився в селі Владиславка (тепер Київської області). Закінчив Маслівський інститут селекції і насінництва (1928). З 1932 р. працює у Всесоюзному селекційно-генетичному інституті (в 1932-1941, 1944-1954 і з 1959 – завідувач відділу селекції та насінництва пшениці, в 1954-1959 – директор).

Основні наукові роботи Кириченко присвячені створенню наукових основ селекції пшениці. Він запропонував метод створення зимостійких міжвидових гібридів та вдосконалив методи підбору пар при міжвидовій і внутривидовій гібридизації озимої м'якої пшениці. Автор оригінального методу відбору сільськогосподарських рослин за ступенем розвитку кореневої системи. Під його керівництвом та за його участю виведено п'ять високоврожайних зимостійких та посухостійких сортів озимої м'якої пшениці степового еко типу

(Одеська 3, Одеська 12, Одеська 16, Одеська 26, Степова). Вперше в історії степового землеробства вчений створив озиму тверду пшеницю, високоврожайні сорти якої – Мічуринка, Новомічуринка, Одеська ювілейна, які набули широкого поширення.

Почесний член Академії сільськогосподарських наук ЧРСР (з 1961). Герой Соціалістичної праці (1958). Ленінська премія (1959). Державна премія СРСР (1949) [1, с. 302, 6].

Левитський Григорій Андрійович (07.11.1878 – 20.05.1943) – засновник генетичної цитології в Україні, народився в селі Білки Сквирського району на Київщині у сім'ї священика. Після закінчення церковно-приходської школи, а потім колегіуму Павла Галагана в Києві вступає на природниче відділення Київського університету. Спеціалізується на кафедрі ботаніки у професорів С.Г. Навашина та М.В. Цінгера. Після закінчення університету Левитський Григорій працює лаборантом у ботанічній лабораторії Київського політехнічного інституту. За участь у революції 1905–1906 років його заарештовують і після 8-місячного утримування в Бутирській тюрмі в Москві висилають за кордон на три роки. У 1909 р. він працює на Російській біологічній дослідній станції Вілла-Франка поблизу Ніцци, потім у Ботанічному саду Боннського університету під керівництвом відомого цитолога професора Е. Страсбургера, де публікує ряд праць з нехромосомної спадковості. У 1911 році працює викладачем морфології й систематики рослин у Київському політехнічному інституті. У 1915 році Г.А. Левитський склав іспит на ступінь магістра в Київському університеті, аз 1917 року почав читати курс як приват-доцент. У 1922 р. Г.А. Левитський організовує відділ цитології в Науковому Інституті селекції в системі Цукротресту. У 1924 році публікує працю „Материальные основы наследственности“, а в 1925 році погоджується на пропозицію М.І. Вавилова очолити цитологічну лабораторію в Інституті прикладної ботаніки і нових культур в Ленінграді. Тут він працює в галузі морфології хромосом, каріосистематики, цитогенетики. У 1932 році Г.А. Левитського обирають член-кореспондентом АН СРСР. У 1933 р. його

заарештовують і засуджують на трирічне заслання в м. Ачинськ. Завдяки клопотанню М.І. Вавилова та іноземних учених через рік його повертають із заслання, а в 1937 році заарештовують знову, але невдовзі випускають. 28 червня 1941 року він був заарештований втретє і востаннє. Згідно з офіційним повідомленням він помер у тюрмі м. Златоуста.

Г.А. Левитський опублікував понад 80 наукових праць у радянських та зарубіжних виданнях. Його праця „Морфологія хромосом" дістала визнання в усьому світі. Ряд праць Г.А. Левитського не втратили свого значення і сьогодні [7,с. 66].

Ситько Панько Онуфрієвич (27.06 1906 – 25.09 1985) – вихованець наукової школи І.І. Шмальгаузена, який належить до плеяди генетиків, що стояли біля витоків становлення і розвитку генетики в Україні й, зокрема, в Київському університеті. Народився вчений в селі Ксаверівка Васильківського району на Київщині в селянській родині. Ще будучи студентом Київського університету (1925 – 1929), який у ті роки мав назву Київський інститут народної освіти (до 1934), спеціалізувався на кафедрі експериментальної зоології, якою керував І.І. Шмальгаузен, вивчав вплив екстремальних температур на мутабільність дрозофіли. За рекомендацією І.І. Шмальгаузена П.О. Ситька відрядили в Ленінград на 1-й Всесоюзний з'їзд генетиків та селекціонерів, який відбувся в 1929 році. Участь в цьому з'їзді остаточно визначила напрям наукової діяльності молодого дослідника.

У 1929 р. П.О. Ситько вступив до аспірантури при АН УРСР у відділ експериментальної зоології, яким керував І.І. Шмальгаузен. Він був одним із перших аспірантів-генетиків. У 1932 році захистив кандидатську дисертацію на тему „Залежність мутабільності від генотипу". У 1934 р. в Інституті зоології АН УРСР створюється відділ генетики, завідувачем якого був призначений академік І.Й. Агол, а завідувачем лабораторії генетики П.О. Ситько. Відділ мав непогане устаткування, зокрема свою рентген-установку для опромінення дослідних зразків організмів. Тут П.О. Ситько провів серію дослідів з одержання мутацій у дрозофіли. Результати цих досліджень опубліковані в ряді робіт, в яких була

показана залежність мутабільності від природи геному, а також виявлена варіабельність мутабільності від природи геному та в лініях, одержаних з природної популяції дрозофіли. Результати цих досліджень викладені в монографії „Проблеми еволюції мутабільності”, яка була представлена в 1948 році до захисту як докторська, дисертація але після подій Серпневої сесії ВАСГНІЛ захистити її було неможливо.

У 1939 році у відділі генетики Інституту зоології АН УРСР (зав. доц. С.М. Гершензон) М.Д. Тарнавський і С.М. Гершензон відкрили мутагенну дію ДНК (за тодішньою термінологією тимонуклеїнової кислоти) на дрозофілу. Це було видатне відкриття і на подальшу розробку цього явища було залучено і П.О. Ситька та інших науковців відділу.

Тривалі й широкі дослідження проводив П.О. Ситько з генетики і селекції китайського дубового шовкопряду, опрацював ефективні методи його розведення, племінної роботи та селекції. В результаті цієї роботи було виведено дві породи (ІЗАН-1 та ІЗАН-4) дубового шовкопряду, які мали високу врожайність коконів і були впроваджені в виробництво. П.О. Ситько проводив ґрунтовні дослідження з генетики та селекції не лише дубового, а й тутового шовкопряду. Ним опрацьований метод синтетичної селекції, який дає змогу одержати гібридні форми, що при розмноженні не дають розщеплення. Цим методом виведено дві породи „Київська СБ” та „Київська СЕ”, які при конкурсному сортовипробуванні показали високу продуктивність. Результати цих досліджень викладені в монографії „Принципы и методы селекции и племенного дела в шелководстве” (579 с.), представленій як докторська дисертація, яку він успішно захистив у 1960 році. В результаті досліджень дубового і тутового шовкопрядів автором виявлені нові генетичні механізми гетерозису. Ці дані узагальнені в монографії „Гетерозис”.

П.О. Ситько брав активну участь у роботі Українського товариства генетиків і селекціонерів ім. М.І. Вавилова; як член президії на 4-му з'їзді Товариства обраний почесним членом УТГіС ім. Вавилова. На кафедрі генетики і селекції Київського університету ім. Тараса Шевченка П.О. Ситько

протягом ряду років читав загальні та спеціальні курси генетики, керував дипломними роботами студентів та підготовкою аспірантів [7, с. 92-93].

Смірнова-Замкова Олександра Іванівна (31.05.1880 – 22.09.1962) – радянський патологоанатом, академік АН УРСР з 1951 року. Народилася в місті Переяславі Київської області. У 1905 р. закінчила університет в Монпельє (Франція). Працювала в Київському бактеріологічному інституті (1907–1908), на Вищих жіночих курсах в Києві (1908-1920), у Київському медичному інституті (1920–1941). З 1927 року працювала в АН УРСР: очолювала Лабораторію з вивчення проблем патології (1930), Працювала в Інституті клінічної фізіології (з 1931, в 1938–1953 зав. відділу). З 1953 року керувала лабораторією морфології Інституту фізіології АН УРСР.

Основні наукові роботи присвячені патологічній анатомії інфекційних хвороб, променевої хвороби, етології пухлин. Створила вчення про систему основної аргірофільної речовини, внутрішнє середовище органів і тканин, яка сприймає імпульси від нервової системи і грає важливу роль у живленні тканин і нейрогуморальній регуляції. Дослідила механізм дії іонізуючого опромінення і зміни, які виникають при цьому в організмі [1, с. 579; 5].

Мазурмович Борис Миколайович (17.03.1904 – 29.01.1984) – відомий фахівець у галузі історії зоології. Народився в Києві в сім'ї вчителя, закінчив Київську гімназію. У 1921 р. вступив до Інституту народної освіти, після закінчення якого в 1926 р. був рекомендований до аспірантури при кафедрі зоології безхребетних Київського національного університету ім. Тараса Шевченка під керівництвом професора М.М. Воскобойнікова. Все подальше життя вченого було пов'язане з цією кафедрою. Учений починав свою наукову діяльність як гельмінтолог і невдовзі став відомим фахівцем у галузі вивчення паразитів амфібій. Цій темі була присвячена його кандидатська дисертація «Паразитические черви амфибий окрестностей Киева, их взаимоотношения с хозяевами во внешней среде» (Київ, 1950). Подальші дослідження Б.М. Мазурмовича, важливим етапом яких стала його дисертація на здобуття вченого ступеня доктора біологічних наук («Развитие зоологии на Украине»,

1969), висвітлювали розвиток зоологічної науки в Україні.

З 1931 до 1973 рр. Б.М. Мазурмович працює асистентом, доцентом, професором і до 1980 р. виконував обов'язки наукового консультанта кафедри зоології Київського національного університету.

Непересічність досліджень Б.М. Мазурмовича в галузі історії зоології полягає насамперед у комплексному підході до вивчення проблеми. У рамках цієї концепції він висвітлював розвиток основних зоологічних дисциплін у нашій країні, а саме: вивчення наземної, прісноводної та морської фаун; вклад українських учених у розробку системи тварин та зоогеографії; праці в галузях функціональної морфології, палеозоології та філогенії; екологічні, зокрема зоопаразитологічні дослідження.

Ученим опубліковано понад 150 наукових праць, у тому числі декілька монографій, велика кількість підручників та навчальних посібників для шкіл та вищих навчальних закладів.

Створені ним персонали висвітлюють не лише біографічні дані, але й містять глибокий аналіз наукової, педагогічної та громадської діяльності кожного зоолога. Зокрема, Б.М. Мазурмович опублікував книгу про видатних зоологів українською та російською мовами, яка витримала ряд видань (1953, 1955, 1960 рр.) та цілу низку наукових біографій: І.І. Мечнікова – в 1947 р.; О.О. Ковалевського – в 1948 та 1957 рр., А.О. Коротнева – в 1956 та 1958 рр., Н.В. Бобрецького – в 1960 та 1968 рр., В.К. Совинського – в 1961 р., К.Ф. Кесслера в 1962 р., О.П. Маркевича – в 1956 та 1965 рр., К.М. Єльського – в 1966 р., О.Л. Карпинського – в 1966 р. та Б.М. Сварчевського – в 1966 р. Ряд робіт він присвятив розвитку зоології в Київському університеті. Разом з О.П. Маркевичем ним написано відповідний розділ у книзі «Історія Київського університету» (1959) та ряд статей, зокрема: «Роль учених Киевского университета в развитии зоологии во второй половине XIX ст.», «Зоологічні дослідження в Київському університеті в другій половині XIX і на початку XX ст.», «Развитие зоологической науки в университетах и педагогических институтах Украинской ССР за 50 лет Октября», «Розвиток зоології в

Київському університеті за 50 років Радянської влади».

Б.М. Мазурмович свого часу був одним із кращих лекторів Київського університету. Його лекціями із зоології безхребетних заслуховувалося не одне покоління майбутніх біологів. Він був одним із перших викладачів, який запропонував у Київському університеті польову практику для студентів (з 1936 р.) і очолював студентські експедиційні виїзди в різні частини України та за її межі (Біле море, Середня Азія, Далекий Схід). Ним написано ряд посібників із зоології для вищих навчальних закладів та перший оригінальний український підручник зоології для середньої школи (у співавторстві з проф. О.П. Корнєєвим), який витримав понад 20 видань і був перекладений на російську та угорську мови. Наукова спадщина Б.М. Мазурмовича має важливе значення, зберігаючи для майбутніх поколінь здобутки творців вітчизняної науки [1, с. 390, 8].

Маркевич Олександр Прокопович (1905 – 1999) – відомий радянський зоолог і паразитолог, член-кореспондент Академії наук Української РСР. А.П. Маркевич народився 19 березня 1905 р. в селі Плоске Київської області в бідній селянській сім'ї. Дитячі роки він прожив у сусідньому селі Насташка, де і здобув початкову освіту. Після закінчення в 1921 р. трудової школи в місті Біла Церква він поступив у педагогічний технікум. Після закінчення Білоцерківського технікуму (1925) працював учителем.

Бажання поглиблювати свої знання і працювати в галузі біологічної науки привело Маркевича в 1926 р. на природниче відділення Київського університету (у ті роки Інституту народної освіти). Ще в студентські роки виявив велику цікавість до зоології. Цей інтерес посилювався під впливом учителя Маркевича, відомого зоолога професора М.М. Воскобойнікова. О.П. Маркевич бере участь у наукових експедиціях, активно працює в гуртках і семінарах із зоологічних дисциплін.

Після успішного закінчення університету (1930) Маркевича рекомендують в аспірантуру. У тому ж 1930 р. він був зарахований аспірантом відділу паразитології Інституту іхтіології в Ленінграді. Науковим керівником

Маркевича був видатний радянський зоолог професор В.А. Догель.

Наполегливо і цілеспрямовано працюючи, Маркевич в 1931 р. достроково закінчив аспірантуру, захистив дисертаційну роботу і був 16 листопада 1931 р. затверджений старшим науковим співробітником Іхтіологічного інституту, пізніше реорганізованого у Всесоюзний науково-дослідний інститут озерного і річкового рибного господарства.

Паралельно з науковою роботою Маркевич починає в Ленінграді педагогічну роботу у вищій школі. З 1931 р. він читав курс «Хвороби риб» у Ленінградському рибно-промисловому технікумі. У 1933 р. А.П. Маркевич був запрошений у Ленінградський хіміко-технологічний інститут харчової промисловості спочатку на посаду доцента, а з 1934 р. — професора біології. У 1935 р. Вчена рада Ленінградського державного університету за сукупністю наукових робіт присвоїла А.П. Маркевичу без захисту дисертації вчений ступінь кандидата біологічних наук.

Весною 1935 р. Олександр Прокопович повернувся в Україну. Він був запрошений на роботу в Інститут зоології Академії наук Української РСР. Тут він був призначений 10 квітня 1935 р. завідувачем секції морфології безхребетних тварин. З 3 квітня 1937 р. Маркевич очолив новоорганізований відділ паразитології цього інституту.

У 1939 р. А.П. Маркевич був запрошений в Київський державний університет імені Т.Г. Шевченка професором зоології безхребетних. У серпні 1936 р., після смерті відомого ентомолога професора А.Г. Лебедева, що завідував кафедрою зоології безхребетних, Маркевичу було доручено завідувати цією кафедрою. З того часу професор А.П. Маркевич є беззмінним завідувачем кафедри зоології безхребетних і паразитології університету. У 1939 р. А.П. Маркевич з великим успіхом захистив у Київському університеті докторську дисертацію на тему «Паразитичні веслоногі Союзу РСР і суміжних країн», після чого йому було присвоєно вчений ступінь доктора біологічних

З 1945 по 1950 р. він завідував також кафедрою паразитології і інвазивних хвороб у Київському ветеринарному інституті. У 1950 р. професор

А.П. Маркевич був вибраний членом-кореспондентом Академії наук Української РСР. Професор А.П. Маркевич є автором більш ніж 110 наукових робіт з паразитології, хвороб риб і зоології безхребетних.

Дослідження А.П. Маркевича в царині іхтіопаразитології, здійснені в довоєнні роки, були ним підсумовані у великій монографії «Паразитофауна і паразитарні захворювання прісноводних риб СРСР» (1937), яка була премійована як на Всеукраїнському, так і на Всесоюзному конкурсах молодих учених.

У роки Великої Вітчизняної війни, знаходячись в евакуації в м. Уфі, а потім в Москві, Маркевич і його співробітники працювали головним чином над питаннями, актуальними для практики тваринництва.

У післявоєнні роки Маркевич, його учні і співробітники працюють у Київському державному університеті і в Інституті зоології Академії наук УРСР головним чином в галузі ветеринарної паразитології і іхтіопаразитології, а також карцинології.

Особливу увагу А.П. Маркевич і його співробітники (професор Р.С. Чоботарьов і ін.) приділяють вирішенню проблем паразитології, пов'язаних з розвитком тваринництва.

А.П. Маркевич був досвідченим фахівцем із паразитичних веслоногих ракоподібних. Маркевич описав багато нових видів і родів веслоногих ракоподібних, з'ясував надзвичайно заплутану синоніміку багатьох видів, намітив основні напрями еволюції цих тварин. Велику наукову цінність у цій галузі мають такі праці А.П. Маркевича, як його докторська дисертація «Паразитичні веслоногі СРСР і суміжних країн» (1939) і велика монографія «Сорерода parasitica прісних вод СРСР» (1937).

А.П. Маркевич велику увагу приділяв розробці питань філогенії тваринного світу. Зокрема, в цій галузі він написав цінну книгу «Філогенія тваринного світу» (1953) і цікаву роботу «Проблема походження простих (Protozoa)» (1954).

Перу А.П. Маркевича належить також багато цінних посібників і зведень із зоології безхребетних і паразитології. До таких його праць, окрім згаданих вище,

належить капітальний посібник «Основи паразитології», виданий у 1950 р., монографія «Хвороби прісноводних риб» (1940) і цінне зведення «Сучасний стан і чергові завдання паразитологічної науки на Україні» (1947).

Професор А.П. Маркевич вів велику роботу з підготовки кадрів по зоології безхребетних і паразитології. Його змістовні лекції викликали великий інтерес студентів. Багато хто з його учнів і співробітників успішно захистив кандидатські дисертації.

Олександр Прокопович Маркевич дуже багато працював в галузі організації і планування зоологічних і паразитологічних досліджень в Україні, вів велику суспільну роботу [9].

Зверозомб-Зубовський Євгеній Миколайович (3.03.1890 – 21.04.1967) – радянський ентомолог, член-кореспондент АН УРСР (з 1939). Народився в Києві. Закінчив Київський університет у 1916 р. З 1923 р. завідував станцією захисту рослин у Києві та відділом ентомології Київської сільськогосподарської станції, був головним ентомологом управління «Союзцукор». У 1939 – 1945 рр. працював в Інституті зоології АН УРСР, у 1946 – 1956 рр. – в Інституті ентомології і фітопатології АН УРСР (у 1949 – 1950 рр. – директор, у 1950–1956 – завідувач лабораторії).

Основні наукові праці присвячені вивченню ентомофауни України та півдня Росії. Автор фундаментальних обзорів з біології амбарних шкідників, шкідників цукрового буряка і шкідливих гризунів. Один із організаторів служби захисту рослин в СРСР. Віце-президент Всесоюзного товариства ентомологів (1947 – 1967) [1, с. 261-262; 10].

Висновки. Аналіз літературних джерел показав, що кожен регіон України має «своїх» учених, дослідників, видатних постатей, імена яких поступово повертаються в історію науки. Обізнаність із цього питання все більш зростає серед простих читачів, студентів і молодих науковців. Слід зауважити, що важливими осередками в розвитку природничих наук в Україні, починаючи з другої половини ХІХ ст., були товариства дослідників природи, дослідні установи (дослідні поля, лабораторії, ботанічні сади тощо). Не менш важливу

роль у розвитку природничих наук відігравали створені на той час університети – Харківський, Київський та Новоросійський.

Список використаної літератури

1. *Бабий Т.П.*, Коханова Л.Л. и др. Биологи: Биогр. справочник. – К.: Наук. думка, 1984. – 814 с.
2. *Воспоминание* о Владимире Вильгельмовиче Финне // Ботан. журн. – 1958. – № 9. – С. 1353-1356.
3. *Энциклопедический словарь юного биолога* / Сост. М.Е. Аспид. – М.: Педагогика, 1986. – 352 с.
4. *Історія Академії наук Української РСР*. В 2-х т. – К.: Наук. думка, 1967.
5. *Історія Академії наук УРСР*. – К.: Наук. думка, 1979. – 836 с.
6. *К 75-летию академика ВАСХНИЛ Героя Социалистического Труда Федора Григорьевича Кириченко* // Вестник с.-х. науки. – 1979. – № 3. – С. 103-104.
7. *Голда Д.М.* Генетика. Історія. Відкриття. Персоналії. Терміни. – К.: Фітосоціоцентр, 2004. – 127 с.
8. *Мазурмович Б.Н., Шульга И.К.* Выдающиеся отечественные зоологи. – М., 1955. – 295 с.
9. *Академік Олександр Прокопович Маркевич (життя і діяльність)*. – К.: Наук. думка, 1999. – 182 с.
10. *Пидопличко И.Г.* Памяти Е.Н. Зверозомб-Зубовского (1890-1967) // Вестник зоологии. – 1967. – № 4. – С. 78-81.